

Επίκαιρα

Θέματα Συνταγματικού Δικαίου

Υπεύθυνος ύλης: Ξενοφών Κοντιάδης

Μάρτιος 2014, Τεύχος 33

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Πότε οι ακτιβιστές υπέρ των δικαιωμάτων νικούν δια της ήττας και πότε ηττώνται δια της ήττας;», Mike Dorf
- «Η ώρα της ρυθμιστικής γκυλοτίνας», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Χρειάζονται και άλλες θεσμικές εγγυήσεις», Κώστας Χρυσόγονος
- «Υπέρ του σταυρού προτίμησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Ευρωπαϊκά μαθήματα από το πρόσφατο Ελβετικό δημοψήφισμα» Δημήτρης Χριστόπουλος

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Πρόγραμμα

- Severe forms of labour exploitation. Supporting victims of severe forms of labour exploitation in having access to justice in EU Member States

Εκδήλωση

- «Κοινωνικό έλλειμμα-Έλλειμμα δικαιωμάτων; Τι (δεν) κάνει η Ευρώπη της κρίσης», Πέμπτη 3 Απριλίου 2014, ΕΣΗΕΑ

Βιβλίο του μήνα

Πέτρος Ι. Παραράς, «Το Κράτος Δικαίου. Οργάνωση και Λειτουργία του Συνταγματικού Κράτους», Σειρά: Res Publica I, εκδ. Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014, 776 σελ.

Πότε οι ακτιβιστές υπέρ των δικαιωμάτων νικούν δια της ήττας και πότε ηττώνται δια της ήττας;

Mike Dorf, Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Κολούμπια

Πρόσφατα συμμετείχα σε ένα πάνελ με τον τίτλο «Οι νομικές επιπτώσεις της ύπαρξης συνειδητότητας στα ζώα όμοιας με αυτής των ανθρώπων: εξελίξεις στη νευροεπιστήμη». Οι διοργανωτές ήθελαν να σχολιάσω τη νομική διάσταση των πρόσφατων ευρημάτων της επιστήμης και κυρίως την έρευνα του Gregory Burns του Πανεπιστημίου του Emory, ο οποίος έκανε σε σκύλους μαγνητικές τομογραφίες που έδειξαν ότι ο εγκέφαλός τους λειτουργεί παρόμοια με τον δικό μας.

Η ανάλυσή μου εστίασε στη σχέση μεταξύ κοινωνικής συμπεριφοράς και δικαίου. Πράγματι, μερικές φορές το δίκαιο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ώστε να συμπαρασύρει και την κοινωνική συμπεριφορά. Για παράδειγμα οι δικαστές χρησιμοποίησαν την καινοτόμο δουλειά της Catharine MacKinnon ώστε να συνάγουν την απαγόρευση των διακρίσεων με βάση το φύλο στο χώρο εργασίας, απαγορεύοντας ταυτόχρονα τη σεξουαλική παρενόχληση στο χώρο αυτό, πολύ πριν γίνει απόλυτα αποδεκτό από την κοινωνία ότι αυτή η παρενόχληση αποτελεί όντως αδικοπραξία. Υπήρχε όμως στην περίπτωση αυτή μια αυξανόμενη συναίνεση επί του θέματος, η οποία έδωσε το πάτημα στους δικαστές ώστε να προτάξουν την άποψη της MacKinnon.

Αντίθετα, εξήγησα ότι ορισμένα αιτήματα για νομική προστασία προηγούνται τόσο της εποχής τους ώστε να είναι καταδικασμένα σε αποτυχία. Χρησιμοποίησα γνωστά παραδείγματα όπου δικαστήρια απέρριψαν αιτήματα για προστασία ενάντια στις διακρίσεις που βασιζόταν στη φυλετική καταγωγή, στο φύλο και στον σεξουαλικό προσανατολισμό, τα οποία υποβλήθηκαν πολύ πριν αλλάξει

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Πότε οι ακτιβιστές υπέρ των δικαιωμάτων νικούν δια της ήττας και πότε ηττώνται δια της ήττας;», Mike Dorf
- «Η ώρα της ρυθμιστικής γκυλοτίνας», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Χρειάζονται και άλλες θεσμικές εγγυήσεις», Κώστας Χρυσόγονος
- «Υπέρ του σταυρού προτίμησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Ευρωπαϊκά μαθήματα από το πρόσφατο Ελβετικό δημοψήφισμα» Δημήτρης Χριστόπουλος

η κοινωνική συμπεριφορά. Στη συνέχεια εξήγησα ότι αν και υπάρχει μια μαχητική και αναπτυσσόμενη μειοψηφία ανθρώπων, όπως εμείς, που υποστηρίζουμε τα δικαιώματα των ζώων, οι θέσεις μας θεωρούνται ακόμα περιθωριακές και είναι μη ρεαλιστικό να περιμένουμε να επιτύχουμε ουσιαστική νομική προστασία για τα ζώα. Οι νομικές διεκδικήσεις της PETA ενάντια στην SeaWorld αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα. Η PETA υποστήριξε ότι η SeaWorld κρατώντας φάλαινες όρκα σε αιχμαλωσία παραβιάζει τη Δέκατη Τρίτη Τροποποίηση. Η αίτηση στο δικαστήριο κατατέθηκε το 2011. Το νομικό επιχείρημα ήταν εξαιρετικά απίθανο να ευδοκιμήσει και πράγματι πέρυσι το δικαστήριο την απέρριψε με το επιχείρημα ότι η Δέκατη Τρίτη Τροποποίηση προστατεύει μόνο ανθρώπινα όντα.

Αυτό δεν σημαίνει αναγκαστικά ότι η κατάθεση της αγωγής ήταν κακή ιδέα. Οι ακτιβιστές μερικές φορές ασκούν αγωγές στις οποίες ξέρουν ότι θα χάσουν, χρησιμοποιώντας τις ως μέσο για να ευαισθητοποιήσουν την κοινή γνώμη. Είναι, λοιπόν, πιθανό η PETA με την αγωγή της να επιδίωκε να τραβήξει την προσοχή πάνω στις πρακτικές που χρησιμοποιεί η SeaWorld. Μπορεί βέβαια αυτή η μέθοδος να υπήρξε λιγότερο αποτελεσματική από την προβολή του ντοκιμαντέρ *Blackfish*, μπορεί όμως και να αφύπνησε κάποιους.

Αντίστοιχα, μπορεί κανείς να υποθέσει ότι εάν κάποιος βασιζόμενος στη δουλειά του Καθηγητή Berns διεκδικήσει δικαστικά ή ζητήσει από το Κογκρέσο να αναγνωρισθούν δικαιώματα στα ζώα, είναι σχεδόν σίγουρο ότι θα αποτύχει. Όμως, τέτοιες νομικές ήττες θα μπορούσαν να αποτελέσουν κομμάτι μιας ευρύτερης στρατηγικής για την ευαισθητοποίηση σε κάποιο θέμα. Υπό αυτήν την περιορισμένη έννοια θα μπορούσε να έχει νομικές επιπτώσεις η έρευνα του Καθηγητή Berns.

Το πότε μια ήττα αντιστοιχεί σε νίκη δια της ήττας είναι δύσκολο να προβλεφθεί. Αποτελεί κοινή αντίληψη ότι το κίνημα υπέρ των αμβλώσεων νίκησε χάνοντας στην υπόθεση *Roe v. Wade*, γιατί η ήττα λειτούργησε ως έκκληση και ως οργανωτικό εργαλείο για τις τέσσερις επόμενες δεκαετίες. Θεωρώ ότι η παραδοσιακή αυτή προσέγγιση της *Roe* έχει κάποια βάση, αν και για να την αξιολογήσουμε θα έπρεπε να γνωρίζουμε τι θα είχε συμβεί αν το αποτέλεσμα της *Roe* ήταν διαφορετικό.

Επίσης η αναλογία ίσως δεν είναι σωστή γιατί η υπόθεση *Roe* ξεκίνησε από το κίνημα υπέρ των αμβλώσεων, η δικαστική όμως διεκδίκηση έγινε από την πολιτεία. Καλύτερο άρα παράδειγμα αποτελούν χαμένες υποθέσεις τις οποίες κίνησαν ακτιβιστές. Έχω την υποψία ότι η ήττα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Πότε οι ακτιβιστές υπέρ των δικαιωμάτων νικούν δια της ήττας και πότε ηττώνται δια της ήττας;», Mike Dorf
- «Η ώρα της ρυθμιστικής γκιλοτίνας», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Χρειάζονται και άλλες θεσμικές εγγυήσεις», Κώστας Χρυσόγονος
- «Υπέρ του σταυρού προτίμησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Ευρωπαϊκά μαθήματα από το πρόσφατο Ελβετικό δημοψήφισμα» Δημήτρης Χριστόπουλος

στην υπόθεση *Bowers v. Hardwick* το 1986 καθυστέρησε την μετέπειτα αναγνώριση των δικαιωμάτων LGBT και ίσως εξηγεί την επιφυλακτικότητα στη διατύπωση της γνώμης του Δικαστηρίου στις τρεις αποφάσεις που αναγνώρισαν κάποια δικαιώματα. Οι υποθέσεις *Romer v. Evans* το 1996, *Lawrence v. Texas* το 2003 και *United States v. Windsor* το 2013 αποτελούν νίκες του κινήματος για τα LGBT δικαιώματα, όμως κάθε μεμονωμένη απόφαση αποτελεί και ένα νομικό παράδοξο από άποψη δογματικής θεμελίωσης, αφού δεν αναγνωρίζουν τη σεξουαλική οικειότητα ως θεμελιώδες δικαίωμα ούτε καθιερώνουν τον σεξουαλικό προσανατολισμό ως «ύποπτη» για αντισυνταγματικότητα διάκριση που υπόκειται σε αυστηρό έλεγχο. Δεν μπορώ να πω με βεβαιότητα ότι το δικαστήριο θα ήταν πιο τολμηρό αν δεν είχε προηγηθεί η απόφαση *Bowers v. Hardwick*, όμως είναι πιθανό. Με λίγα λόγια, τα πιθανά πλεονεκτήματα μιας νίκης ή μιας ήττας πρέπει να εξετάζονται σε συνάρτηση με την οπισθοχώρηση που επιφέρει κάθε ήττα και κυρίως με την πιθανότητα να παγιωθεί μια νομική κατάσταση η οποία θα είναι δύσκολο να ανατραπεί.

Οι ακτιβιστές ενώπιον τέτοιας αβεβαιότητας και περιπλοκότητας μπορεί να μπουν στον πειρασμό απλά να σηκώσουν τα χέρια ψηλά και να προχωρήσουν στη δικαστική διεκδίκηση με τη λογική «ας γίνει ό,τι είναι να γίνει». Κατανοώ τη στάση αυτή, όμως τη θεωρώ ανεύθυνη. Τα κινήματα έχουν στη διάθεσή τους περιορισμένους πόρους και τίθεται πάντα το ερώτημα αν πρέπει να τους διαθέσουν για ενημέρωση του κόσμου, άσκηση πίεσης για να αλλάξει η νομοθεσία, δικαστικές διεκδικήσεις ή για την επιδίωξη άλλων στόχων. Επομένως, όσο δύσκολο και να είναι να κάνει κανείς προβλέψεις, πιστεύω πως οι ακτιβιστές πρέπει να σκέφτονται αρκετά για πολλαπλές πιθανές επιπτώσεις της κάθε επιλογής.

(επιλογή-μετάφραση: Αλκμήνη Φωτιάδου)

<http://www.dorfonlaw.org>, 10/2/2014

Η ώρα της ρυθμιστικής γκιλοτίνας

Ξενοφών Κοντιάδης, Καθηγητής Δημοσίου Δικαίου, Κοσμήτορας Σχολής Κοινωνικών Επιστημών Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, Επιστ. Δ/ντής Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου

Πολυάριθμα είναι τα παραδείγματα κρατών που ύστερα από σοβαρές οικονομικές κρίσεις αντιλήφθηκαν τη σημασία της αναμόρφωσης του ρυθμιστικού πλαισίου που διέπει τις κρατικές λειτουργίες, τις οικονομικές σχέσεις και την

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Πότε οι ακτιβιστές υπέρ των δικαιωμάτων νικούν δια της ήττας και πότε ηττώνται δια της ήττας;», Mike Dorf
- «Η ώρα της ρυθμιστικής γκιλοτίνας», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Χρειάζονται και άλλες θεσμικές εγγυήσεις», Κώστας Χρυσόγονος
- «Υπέρ του σταυρού προτίμησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Ευρωπαϊκά μαθήματα από το πρόσφατο Ελβετικό δημοψήφισμα» Δημήτρης Χριστόπουλος

επιχειρηματική δραστηριότητα. Στη χώρα μας έχουν επανειλημμένα επισημανθεί τα φαινόμενα πολυνομίας, κακονομίας και περιττών διοικητικών επιβαρύνσεων, που εμποδίζουν το επιχειρείν, ταλαιπωρούν τους πολίτες και καθιστούν τον διοικητικό μηχανισμό αναποτελεσματικό, πολυδάπανο και αδιαφανή.

Σήμερα, ακόμη και ο πιο έμπειρος νομικός της θεωρίας και της πράξης αδυνατεί έστω να εντοπίσει τι ισχύει μέσα στον δαιδαλώδη νομοθετικό λαβύρινθο, καταφεύγοντας σε ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων, των οποίων ένα απλό λάθος συνεπάγεται την αδυναμία υλοποίησης βασικών διαδικασιών κάθε ευνομούμενης πολιτείας.

Το εργαλείο που θεωρείται, σύμφωνα με διεθνή πρότυπα, ενδεδειγμένο σε χώρες με ογκώδες, περίπλοκο και χαμηλής ποιότητας ρυθμιστικό πλαίσιο έχει ονομαστεί στην επιστημονική βιβλιογραφία «ρυθμιστική γκιλοτίνα». Αποσκοπεί στην ταχεία, φθηνή και δραστική αποκάθαρση, απλούστευση και βελτίωση του κανονιστικού περιβάλλοντος, με κατάργηση άχρηστων, επικαλυπτόμενων ή αντιφατικών διατάξεων, κωδικοποίηση των υπόλοιπων ρυθμίσεων και εγκαθίδρυση ενός μόνιμου μηχανισμού αξιολόγησης της ποιότητας της νομοθεσίας.

Τα οφέλη της ρυθμιστικής γκιλοτίνας είναι τεράστια: μείωση της διαφθοράς και της γραφειοκρατίας, ενίσχυση της επιχειρηματικής δραστηριότητας και των επενδύσεων χάρη στην αναβάθμιση της κρατικής αξιοπιστίας, ταχύτερη απονομή δικαιοσύνης, καλύτερη εξυπηρέτηση των πολιτών, μείωση του κόστους συναλλαγής με το κράτος.

Εύλογα τίθεται το ερώτημα γιατί δεν προχώρησε στην Ελλάδα η εφαρμογή της γκιλοτίνας ή κάποιας παρεμφερούς μεθοδολογίας που έχουν εφαρμόσει δεκάδες χώρες, με πρωτοπόρους την Ολλανδία και τη Βρετανία. Μήπως είναι δύσκολο ή δαπανηρό; Μήπως στερείται η Ελλάδα την τεχνογνωσία; Τίποτα από όλα αυτά. Κάποια βήματα έγιναν πρόσφατα ως προς το άνοιγμα και τη λειτουργία επιχειρήσεων, αλλά αυτό αποτελεί σταγόνα στον ωκεανό. Κύριε πρωθυπουργέ, κύριε υπουργέ Διοικητικής Μεταρρύθμισης, υπάγεται στις αρμοδιότητές σας η πραγματοποίηση του έργου αυτού, που μπορεί να ολοκληρωθεί πριν από τη λήξη της κυβερνητικής θητείας για το σύνολο της νομοθεσίας, με κοινοτικούς πόρους και κόστος που θα αποσβεστεί μέσα σε δέκα μέρες.

πηγή: Εφημερίδα «ΕΘΝΟΣ», 25/2/2014

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Πότε οι ακτιβιστές υπέρ των δικαιωμάτων νικούν δια της ήττας και πότε ηττώνται δια της ήττας;», Mike Dorf
- «Η ώρα της ρυθμιστικής γκυλοτίνας», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Χρειάζονται και άλλες θεσμικές εγγυήσεις», Κώστας Χρυσόγονος
- «Υπέρ του σταυρού προτίμησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Ευρωπαϊκά μαθήματα από το πρόσφατο Ελβετικό δημοψήφισμα» Δημήτρης Χριστόπουλος

Χρειάζονται και άλλες θεσμικές εγγυήσεις

Κώστας Χρυσόγονος, Καθηγητής Νομικής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Το Σύνταγμα δεν περιέχει ρητή πρόβλεψη για τον τρόπο εκλογής των βουλευτών, ενώ και οι ιδρυτικές συνθήκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν εξειδικεύουν τη μέθοδο εκλογής των ευρωβουλευτών. Το Σύνταγμα αρκείται στην κατοχύρωση των αρχών της άμεσης, καθολικής και μυστικής ψηφοφορίας (άρθρο 51 παρ. 3) και η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση προσθέτει σε αυτές την «ελεύθερη» ψηφοφορία (άρθρο 14 παρ. 3). Συνεπώς ο εκλογικός νομοθέτης μπορεί να ρυθμίσει τα σχετικά ζητήματα κατά την κρίση του, σεβόμενος πάντως τις δημοκρατικές αρχές (άρθρο 1 του Συντάγματος) και αξίες (άρθρο 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση).

Το ερώτημα αν η δημοκρατία λειτουργεί καλύτερα όταν τα πρόσωπα που στελεχώνουν το συλλογικό αντιπροσωπευτικό σώμα (Βουλή ή Ευρωκοινοβούλιο) εκλέγονται με ψήφο προτίμησης («σταυρό») από τους πολίτες ή όταν προκαθορίζονται με το σύστημα των δεσμευόμενων συνδυασμών («λίστα») από τα κόμματα έχει τόσο νομική όσο όμως και πραγματική διάσταση. Αν ένα κόμμα στερείται εσωτερικών δημοκρατικών διαδικασιών (π.χ. προκριματικές εκλογές με συμμετοχή των μελών ή και των ψηφοφόρων για την προεπιλογή των υποψηφίων) και τα πάντα εξαρτώνται από τον αρχηγό-ηγεμόνα του, τότε η «λίστα» μοιάζει με τη διαδικασία απονομής τίτλων ευγενείας από τους μονάρχες του μεσαίωνα στους υποτακτικούς τους. Αν, από την άλλη πλευρά, η σταυροδοσία εξασφαλίζεται από τους υποψηφίους μέσω της ανάπτυξης πελατειακών δικτύων παροχής παντοειδών «εξυπηρετήσεων» και/ή μέσω της προσωπικής (υπέρ) προβολής τους από τα μέσα μαζικής «ενημέρωσης» έναντι αφανών ανταλλαγμάτων, τότε το τελικό αποτέλεσμα δεν είναι δημοκρατία, αλλά κλεπτοκρατία.

Στην Ελλάδα της μεταπολιτευτικής περιόδου, και ειδικότερα στα κόμματα τα οποία στο παρελθόν εναλλάσσονταν στην εξουσία και σήμερα συγκυβερνούν, παρατηρούνται στην πράξη όλα τα παραπάνω παθολογικά φαινόμενα. Κατά συνέπεια μόνη της η επικείμενη κατάργηση της «λίστας» στις ευρωεκλογές δεν αρκεί για να επιφέρει ουσιώδη βελτίωση της δημοκρατικής τους ποιότητας. Αν το ζητούμενο είναι αυτή η βελτίωση (και όχι η αποκομιδή βραχυπρόθεσμου

www.cecl.gr

Επικοινωνία: centre@cecl.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Πότε οι ακτιβιστές υπέρ των δικαιωμάτων νικούν δια της ήττας και πότε ηττώνται δια της ήττας;», Mike Dorf
- «Η ώρα της ρυθμιστικής γκυλοτίνας», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Χρειάζονται και άλλες θεσμικές εγγυήσεις», Κώστας Χρυσόγονος
- «Υπέρ του σταυρού προτίμησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Ευρωπαϊκά μαθήματα από το πρόσφατο Ελβετικό δημοψήφισμα» Δημήτρης Χριστόπουλος

εκλογικού-κομματικού οφέλους από την «αναγνωρισιμότητα» και/ή τα υφιστάμενα πελατειακά δίκτυα συγκεκριμένων υποψηφίων), τότε η καθιέρωση του «σταυρού» θα έπρεπε να συνοδευτεί από αλλαγές σε όλο το θεσμικό πλαίσιο διεξαγωγής των ευρωεκλογών.

Θα μπορούσε, μεταξύ άλλων, να καθιερωθεί ανώτατο όριο (προ)εκλογικών δαπανών για κάθε υποψήφιο και να προβλεφθεί ως κύρωση για την υπέρβασή του η έκπτωση από το αξίωμα του ευρωβουλευτή, με απόφαση του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου του άρθρου 100 του Συντάγματος και έπειτα από ένσταση εκ μέρους συνυποψηφίων ή εκλογέων (το τελευταίο λείπει από τη σχετική πρόβλεψη του άρθρου 29 παρ. 2 του Συντάγματος για την εκλογή βουλευτών, που έμεινε έτσι γράμμα νεκρό από το 2001 ως σήμερα). Τούτο θα έπρεπε να συνοδευτεί από την επιβολή αυστηρών απαγορεύσεων, καθώς και την απειλή ποινικών κυρώσεων για τη διακίνηση προεκλογικών δαπανών σε μετρητά και υποχρεώσεων διαφανούς διαχείρισης μέσω τραπεζικού λογαριασμού. Ακόμη θα μπορούσε να θεσπισθεί νομοθετικά συγκεκριμένη «κλείδα» κατανομής του τηλεοπτικού χρόνου ο οποίος διατίθεται στην προεκλογική περίοδο, μεταξύ όχι μόνο των κομμάτων αλλά και των υποψηφίων ευρωβουλευτών, κ.ο.κ. Αν δεν εισαχθούν τέτοιες θεσμικές εγγυήσεις, τότε η ψήφος προτίμησης στις ευρωεκλογές με ολόκληρη τη χώρα μια ενιαία περιφέρεια κινδυνεύει να οδηγήσει στη διευρυμένη αναπαραγωγή φαινομένου τύπου Β' Αθηνών, όπου φημολογείται ότι στην προ μνημονίου εποχή μια βουλευτική έδρα «στοίχιζε» κατά μέσο όρο περί το ένα εκατομμύριο ευρώ (!) σε αφανείς προεκλογικές δαπάνες (και βέβαια ο καθένας μπορεί να εικάσει ότι οι «χορηγοί» των υποψηφίων εξασφάλιζαν τη μετεκλογική απόσβεση της «επένδυσης» στο πολλαπλάσιο, σε βάρος του δημόσιου χρήματος).

Πέρα από όλα τα άλλα όμως προϋπόθεση για τη λειτουργία της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας σε ένα έστω στοιχειωδώς ανεκτό επίπεδο είναι η ύπαρξη του συλλογικού της υποκειμένου, δηλαδή δήμου. Δήμος δεν είναι κάθε τυχαίο άθροισμα «πελατών», οι οποίοι ψηφίζουν με βάση την παροχή ή υπόσχεση προσωπικών ή οικογενειακών εξυπηρετήσεων ή την απολιτική αναγνωρισιμότητα πρώην αθλητών, ηθοποιών, τηλεοπτικών «αστέρων» κ.λπ. Δήμος είναι οι πολίτες που αποφασίζουν με βάση τη δική τους κρίση για το κοινωνικό συμφέρον, είτε το συνολικό (όσο υπάρχει) είτε το ταξικό. Τον ερχόμενο Μάιο λοιπόν οι ψηφοφόροι θα έχουν την ευκαιρία να αποδείξουν ότι είναι πολίτες και όχι πελάτες, καταδικάζοντας μαζικά το

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Πότε οι ακτιβιστές υπέρ των δικαιωμάτων νικούν δια της ήττας και πότε ηττώνται δια της ήττας;», Mike Dorf
- «Η ώρα της ρυθμιστικής γκλιτίνας», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Χρειάζονται και άλλες θεσμικές εγγυήσεις», Κώστας Χρυσόγονος
- «Υπέρ του σταυρού προτίμησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Ευρωπαϊκά μαθήματα από το πρόσφατο Ελβετικό δημοψήφισμα» Δημήτρης Χριστόπουλος

κλεπτοκρατικό σύστημα εξουσίας που οδήγησε τη χώρα στη χρεοκοπία και τους ανθρώπους στην εξαθλίωση.

πηγή: Εφημερίδα «Το Βήμα», 16/2/2014

Υπέρ του σταυρού προτίμησης

Χαράλαμπος Ανθόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Παρά τα όποια μειονεκτήματά του, τα οποία άλλωστε αφορούν περισσότερο τις εθνικές βουλευτικές εκλογές παρά τις ευρωπαϊκές εκλογές, το σύστημα της σταυροδοσίας, ως μέθοδος επιλογής από το εκλογικό σώμα των αντιπροσώπων του, εξακολουθεί να είναι καλύτερο από το σύστημα της λίστας και πιο σύμφωνο με το Σύνταγμα.

Παρά τα όποια μειονεκτήματά του, τα οποία άλλωστε αφορούν περισσότερο τις εθνικές βουλευτικές εκλογές παρά τις ευρωπαϊκές εκλογές, το σύστημα της σταυροδοσίας, ως μέθοδος επιλογής από το εκλογικό σώμα των αντιπροσώπων του, εξακολουθεί να είναι καλύτερο από το σύστημα της λίστας και πιο σύμφωνο με το Σύνταγμα.

Μάλιστα, ως προς τη συνταγματική διάσταση του ζητήματος, ιδιαίτερη σημασία έχει η πρόσφατη απόφαση αριθμ. 1/2014 του Ιταλικού Συνταγματικού Δικαστηρίου, στην οποία έχουμε ήδη αναφερθεί σε προηγούμενο σχόλιό μας (βλ. «Έθνος», 11/12/2013). Με την απόφασή του αυτή το Δικαστήριο έκρινε ως αντίθετο προς τη συνταγματική αρχή της ελεύθερης εντολής του βουλευτή (πρβλ. άρθρο 51 παρ. 2 του Ελληνικού Συντάγματος), καθώς και προς τη συνταγματική αρχή της αμεσότητας της ψηφοφορίας (πρβλ. 51 παρ. 3 του Ελληνικού Συντάγματος) το σύστημα της λίστας. Ανάλογα επιχειρήματα εναντίον της συνταγματικότητας του Ν. 1303/1982, που εισήγαγε στην Ελλάδα το σύστημα της λίστας –μέχρι την επαναφορά του σταυρού προτίμησης με τον Ν. 1847/1989–, είχαν προβληθεί και ενώπιον του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου αλλά δεν έγιναν τότε δεκτά (απόφαση αριθμ. 34/1985).

Στο μεταξύ, τα οργανωμένα μέλη των ελληνικών κομμάτων έχουν γίνει πολύ λιγότερα, η απομαζικοποίηση των κομμάτων αποτελεί άλλωστε μια διεθνή τάση. Έτσι έχει πλέον αποδυναμωθεί ουσιαστικά το επιχείρημα ότι το σύστημα της λίστας είναι προτιμότερο, αρκεί να συνδυάζεται με διαδικασίες δημοκρατικής ενδοκομματικής επιλογής.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Πότε οι ακτιβιστές υπέρ των δικαιωμάτων νικούν δια της ήττας και πότε ηττώνται δια της ήττας;», Mike Dorf
- «Η ώρα της ρυθμιστικής γκιλοτίνας», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Χρειάζονται και άλλες θεσμικές εγγυήσεις», Κώστας Χρυσόγονος
- «Υπέρ του σταυρού προτίμησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Ευρωπαϊκά μαθήματα από το πρόσφατο Ελβετικό δημοψήφισμα» Δημήτρης Χριστόπουλος

www.cecl.gr
Επικοινωνία: centre@cecl.gr

Εξάλλου, αν κρίνει κανείς από τις προηγούμενες ευρωεκλογές, η διαδικασία επιλογής και η σειρά τοποθέτησης στη λίστα των υποψήφίων ευρωβουλευτών ήταν στα περισσότερα κόμματα μια προσωπική υπόθεση του αρχηγού τους, με πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα τη λίστα των υποψήφίων ευρωβουλευτών του ΠΑΣΟΚ.

Υπό τα δεδομένα αυτά ο σταυρός προτίμησης αποτελεί, κατά την παρούσα φάση εξέλιξης του πολιτικού συστήματος, ένα αντιστάθμισμα στην αυξανόμενη απώλεια αντιπροσωπευτικότητας των πολιτικών κομμάτων. Κόμματα μαζών δεν υπάρχουν πλέον και μαζί με αυτά έχουν εκλείψει και οι λόγοι υιοθέτησης του συστήματος της λίστας.

πηγή: Εφημερίδα «ΕΘΝΟΣ», 19/2/2014

Ευρωπαϊκά μαθήματα από το πρόσφατο Ελβετικό δημοψήφισμα

Δημήτρης Χριστόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου Αθηνών

Το ελβετικό δημοψήφισμα για την επιβολή περιορισμών στη μαζική εισροή μεταναστών προσφέρει δύο σκληρά μα καλά μαθήματα.

1. Το πρώτο πάει στην Ευρωπαϊκή Ένωση: η Ελβετία, βάσει της απόφασης της ισχνής πλειοψηφίας του λαού της, αποφάσισε να συμπεριφερθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση με τρόπο που παραπέμπει σε αυτόν με τον οποίο συμπεριφέρεται η ΕΕ βάσει του ευρωπαϊκού συμφώνου για τη μετανάστευση στα κράτη που την περιβάλλουν. Το ευρωπαϊκό σύμφωνο για τη μετανάστευση είναι αυτό το οποίο ουσιαστικά θέτει φραγμούς στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ για ανθρώπους τρίτων χωρών (και δευτερευόντως το Δουβλίνο II το οποίο και παραχώρησε τη θέση του από αρχής του 2014 στο Δουβλίνο III). Η Ελβετία αποφάσισε λοιπόν την επιβολή περιορισμών στην ΕΕ για τον ίδιο ακριβώς λόγο για τον οποίον η ΕΕ έχει κλείσει τα σύνορα στο εξωτερικό της. Διότι νιώθει ότι περιβάλλεται από φτωχότερα κράτη οι πληθυσμοί των οποίων, δοθέντων της συγκυρίας της οικονομικής κρίσης και της όξυνσης των ανισοτήτων, θα επιθυμούν ολοένα και περισσότερο να μεταναστεύουν προς το πλούσιο κράτος. Η κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει ο ευρωπαϊκός νότος – με πρώτη την Ελλάδα - η παγίωση της κοινωνικής εξάρθρωσης και οικονομικής δυσπραγίας σε μια σειρά από νέα κράτη – μέλη, με πρώτες φυσικά τη Βουλγαρία και την Ρουμανία – και η εδραίωση της φτωχοποίησης σε άλλες κοινωνίες, είναι

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Πότε οι ακτιβιστές υπέρ των δικαιωμάτων νικούν δια της ήττας και πότε ηττώνται δια της ήττας;», Mike Dorf
- «Η ώρα της ρυθμιστικής γκυλοτίνας», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Χρειάζονται και άλλες θεσμικές εγγυήσεις», Κώστας Χρυσόγονος
- «Υπέρ του σταυρού προτίμησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Ευρωπαϊκά μαθήματα από το πρόσφατο Ελβετικό δημοψήφισμα» Δημήτρης Χριστόπουλος

κακά μαντάτα για την πλούσια Ελβετία. Για το λόγο αυτόν, αρχίζει να κλείνει τα σύνορά της με πρωταγωνιστές τα πιο συντηρητικά γερμανόφωνα καντόνια και φυσικά την Ακροδεξιά της.

Οι διαμαρτυρίες της ΕΕ είναι εύλογες, αλλά δεν είναι πειστικές. Η ΕΕ δεν μπορεί να προσδοκά από την Ελβετία καλύτερη μεταχείριση από αυτήν που η ίδια επιφυλάσσει στους δικούς της γείτονες: αν δούμε δηλαδή τον χάρτη με αυτή την οπτική, η Ελβετία είναι για την Ευρωπαϊκή Ένωση ό,τι η ΕΕ για τα κράτη που την περιβάλλουν. Το μάθημα που πρέπει να πάρει δηλαδή η ΕΕ είναι ότι αυτή η ίδια έδειξε τον δρόμο στην ελβετική Ακροδεξιά και ότι αν δεν αλλάξει μυαλά σε ό,τι αφορά τη διαχείριση του μεταναστευτικού, δεν θα έχει κανένα, μα κανένα, ηθικό έρεισμα να αξιώνει καλύτερη συμπεριφορά από την Ελβετία σήμερα, τη Νορβηγία αύριο και πάει λέγοντας. Θα μου πει κανείς «μα η πολιτική δεν έχει δουλειά με το ηθικό έρεισμα, αλλά με συμφέροντα» και εν μέρει θα συμφωνήσω. Ωστόσο, όταν απέναντι στο φτωχό σου γείτονα που μεταναστεύει δείχνεις το πιο άσχημο πρόσωπο, τότε δεν πρέπει να εκπλήσσεσαι όταν ο πλούσιος γείτονας σου κάνει το ίδιο. Όσο γίνεσαι πιο φτωχός και οξύνεται η ανισότητα, τότε ο πλούσιος γείτονας θα ασχημονεί περισσότερο.

2. Το δεύτερο μάθημα αφορά τη λογική των δημοψηφισμάτων που είναι δημοφιλής και σε αριστερά περιβάλλοντα. Κατά την αντίληψη αυτή, η άμεση δημοκρατία είναι καλύτερη από την αντιπροσωπευτική διότι ο λαός αποφασίζει αδιαμεσολάβητα κ.τ.λ. Την αντίληψη αυτή τη βρίσκω αφελώς επικίνδυνη. Ναι μεν τα δημοψηφίσματα είναι αναγκαία για ζητήματα οριακής φύσης όπου πράγματι ένα «ναι» ή ένα «όχι» μπορεί να επικαθορίσει κρίσιμα πολιτειακά ή πολιτικά επίδικα, αλλά τα δημοψηφίσματα δεν είναι για πάσα νόσο. Εξ ορισμού, τα δημοψηφίσματα απλουστεύουν σύνθετα διλλήματα που δεν απαντιούνται εύκολα καταφατικά ή αποφατικά με μια λέξη. Επίσης, τα δημοψηφίσματα ουσιαστικά συρρικνώνουν τα περιθώρια πρότερης διαβούλευσης και πολιτικής συμμετοχής καθώς δι' αυτών όλα ανάγονται σε μια κρίσιμη κυριαρχική απόφαση του λαού. Τα δημοψηφίσματα χρειάζονται ως ύστατο μέσο, αλλά με πολύ μέτρο και προσοχή. Η αρχή της αντιπροσώπευσης είναι πεμπτούσια της δημοκρατίας.

Για την ιστορία, το 1971, με δημοψήφισμα στο οποίο ψήφισε ο ανδρικός ελβετικός πληθυσμός αποφασίστηκε τελικά να αποδοθεί δικαίωμα ψήφου στις Ελβετίδες. Με τον τρόπο αυτό και με μια αναλογία 2 προς 1 (66% με 34%), οι γυναίκες της πλουσιότερης ευρωπαϊκής χώρας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Πότε οι ακτιβιστές υπέρ των δικαιωμάτων νικούν δια της ήττας και πότε ηττώνται δια της ήττας;», Mike Dorf
- «Η ώρα της ρυθμιστικής γκυλοτίνας», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Χρειάζονται και άλλες θεσμικές εγγυήσεις», Κώστας Χρυσόγονος
- «Υπέρ του σταυρού προτίμησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Ευρωπαϊκά μαθήματα από το πρόσφατο Ελβετικό δημοψήφισμα» Δημήτρης Χριστόπουλος

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Πρόγραμμα

Severe forms of labour exploitation. Supporting victims of severe forms of labour exploitation in having access to justice in EU Member States

www.cecl.gr
Επικοινωνία: centre@cecl.gr

αποκτούσαν με καθυστέρηση δεκάδων ετών το δικαίωμα πολιτικής συμμετοχής (ύστερα από μια αποτυχημένη απόπειρα ήδη το 1959, όπου τα αποτελέσματα ήταν αντίστροφα) ενώ ακόμη και σήμερα υπάρχουν ακόμη λίγα καντόνια στην κεντρική και ανατολική Ελβετία που αντιστέκονται δημοκρατικά σε αυτήν την εξέλιξη. Αυτά βλέπω ως μαθήματα από την πρόσφατη εμπειρία της Ελβετίας. Μαθήματα προς Δεξιά και Αριστερά.

<http://tvxs.gr/news/egrapsan-eipan/eyropaika-mathimata-apo-prosfato-elbetiko-dimopsifisma-toy-dim-xristopoyloy, 12/2/2014>

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Πρόγραμμα

Severe forms of labour exploitation. Supporting victims of severe forms of labour exploitation in having access to justice in EU Member States

Το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου (σε συνεργασία με την ΕΕΔΑ, το ΚΕΜΟ και το Κέντρο «Αντιγόνη»), ως εθνικό σημείο επαφής του Ευρωπαϊκού Δικτύου για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα (FRANET) του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (European Union Agency on Fundamental Rights - FRA) έχει αναλάβει την εκπόνηση της μελέτης με τίτλο «**Severe forms of labour exploitation. Supporting victims of severe forms of labour exploitation in having access to justice in EU Member States**».

Η έρευνα πεδίου αφορά τις παραβατικές μορφές εκμετάλλευσης της εργασίας των μεταναστών και αποσκοπεί να εντοπίσει τις μορφές και τη συχνότητα περιστατικών εργασιακής εκμετάλλευσης, τους οικονομικούς κλάδους όπου εκδηλώνεται, τους παράγοντες κινδύνου, ενδεχόμενα μέτρα πρόληψης και τις δραστηριότητες συγκεκριμένων οργανώσεων στον τομέα αυτό.

Η έρευνα πεδίου εστιάζει ειδικά στους επαγγελματίες που, στο πλαίσιο της εργασίας τους, έχουν ασχοληθεί με περιστατικά εργασιακής εκμετάλλευσης, όπως αστυνομικούς και το λοιπό προσωπικό των υπηρεσιών επιβολής του νόμου,

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόγραμμα

Severe forms of labour exploitation. Supporting victims of severe forms of labour exploitation in having access to justice in EU Member States

Εκδήλωση

- «Κοινωνικό έλλειμμα-Έλλειμμα δικαιωμάτων; Τι (δεν) κάνει η Ευρώπη της κρίσης», Πέμπτη 3 Απριλίου 2014, ΕΣΗΕΑ

Βιβλίο του μήνα

Πέτρος Ι. Παραράς, «Το Κράτος Δικαίου. Οργάνωση και Λειτουργία του Συνταγματικού Κράτους», Σειρά: Res Publica I, εκδ. Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014, 776 σελ.

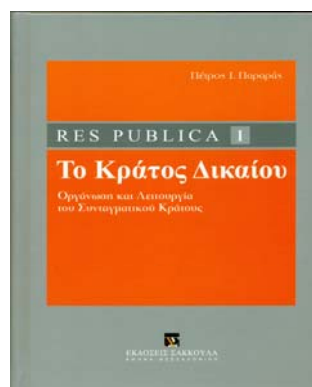
εκπροσώπους των σωμάτων επιθεώρησης εργασίας, υπαλλήλους των υπηρεσιών υγείας και ασφάλειας, υπαλλήλους οργανισμών εύρεσης εργασίας, καθώς και εμπειρογνώμονες που εργάζονται σε υπηρεσίες υποστήριξης θυμάτων.

Εκδήλωση

Το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου - Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου, σε συνεργασία με την Friedrich Ebert Stiftung, διοργανώνει ανοικτή εκδήλωση με θέμα «Κοινωνικό έλλειμμα-Έλλειμμα δικαιωμάτων; Τι (δεν) κάνει η Ευρώπη της κρίσης», Πέμπτη 3 Απριλίου 2014, ΕΣΗΕΑ (Ακαδημίας 20).

Βιβλίο του μήνα

Πέτρος Ι. Παραράς, «Το Κράτος Δικαίου. Οργάνωση και Λειτουργία του Συνταγματικού Κράτους», Σειρά: Res Publica I, εκδ. Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014, 776 σελ.

Στον παρόντα τόμο συγκεντρώνονται 69 μελέτες του συγγραφέα που αναφέρονται όλες σε θέματα συνταγματικής οργάνωσης του Κράτους, όπως είναι, μεταξύ άλλων, η επάνοδος της Χώρας στο δημοκρατικό καθεστώς, το δημοψήφισμα, οι πράξεις νομοθετικού περιεχομένου, η αρμοδιότητα των Υπουργών και Υφυπουργών, η αρχή της δημοσιότητας των συνεδριάσεων της Βουλής, οι αυθαίρετες κυβερνητικές πράξεις, ο κοινοβουλευτισμός και το ελληνικό κοινοβουλευτικό σύστημα, η αναθεώρηση του Συντάγματος, η Επιτροπή ακροάσεων της Βουλής, ο έλεγχος συνταγματικότητας των νόμων, η συμμετοχική και η διαρκής δημοκρατία κ.λπ.

Προηγείται όλων των άλλων μελετών μια αδημοσίευτη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Βιβλίο του μήνα

Πέτρος Ι. Παραράς, «Το Κράτος Δικαίου. Οργάνωση και Λειτουργία του Συνταγματικού Κράτους», Σειρά: Res Publica I, εκδ. Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014, 776 σελ.

στην παρούσα εκδοχή της μελέτη του συγγραφέα με τίτλο «Η θεμελιώδης αρχή του Κράτους δικαίου», η οποία παρουσιάζει με συστηματικό και ευσύνοπτο τρόπο την προβληματική της συνταγματικής αρχής του κράτους δικαίου.

Στο τέλος του τόμου παρατίθεται αναλυτικό καθ' ύλην Ευρετήριο, ώστε να καθίσταται ευχερής ο άμεσος εντοπισμός πολλών επιμέρους εννοιών που είναι διάσπαρτες μέσα στο κείμενο των μελετών.

Ήδη, προετοιμάζεται ο δεύτερος τόμος, ο οποίος περιλαμβάνει κείμενα που σχετίζονται αποκλειστικά με «Δικαιώματα του Ανθρώπου», καθώς και μια πολυσέλιδη νέα μελέτη που αναφέρεται ειδικά στην «Ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας».

www.cecl.gr

Επικοινωνία: centre@cecl.gr